

Onderwerp**Notitie Bouwstenen voor de Europa strategie van Regio Randstad****Kern mededeling:**

Ter afdoening van de toezegging in de Cie Bestuur d.d. 7 oktober jl. van dhr. Rijsberman om PS tijdig te informeren over het proces van de nieuwe Europa strategie in Regio Randstadverband

Mededeling:

Hierbij biedt ik u, namens GS, ter kennisneming aan de notitie '*Bouwstenen voor de Randstadstrategie 2016-2019*'.

Deze mededeling bevat verder informatie over de Europastrategie in Regio Randstadverband, het proces van de totstandkoming, de huidige stand van zaken, de inventarisatie van potentiële lobbythema's en de processtappen voor PS.

Deze informatie is bedoeld voor de beeldvormende bespreking in de Commissie Bestuur op 25 november as. en de gezamenlijke bijeenkomst op 17 november van de werkgroepen Europa van de Randstad provincies.

Inleiding

In Regio Randstad verband wordt een nieuwe strategie voorbereid voor de samenwerking in de Europese belangenbehartiging. Via deze strategie kunnen Provinciale Staten van de vier provincies de kaders en onderwerpen aangeven waarop in Randstadverband de komende vier jaar zal worden samengewerkt. Provinciale Staten worden aan de voorkant van het proces van de nieuwe Europastrategie gevraagd mee te denken.

Notitie Bouwstenen

Ter voorbereiding zijn potentiële lobbythema's geïnventariseerd voor de nieuwe Europa strategie. In een samenwerkingsproces tussen de beleidsdeskundigen van de provincies en vertegenwoordigers van de provincies in Brussel zijn zogenaamde 'bouwstenen voor de Europastrategie' geïdentificeerd en uitgewerkt. Deze inventarisatie is als bijlage 1 bijgevoegd.

De volgende lobbythema's zijn in kaart gebracht:

1. Agrofood
2. Circulaire economie
3. Energie en Warmte
4. Milieu en natuur
5. Water
6. Toekomst Regionaal Beleid
7. Netwerken in de slimme Deltametropool (Urban Agenda)
8. Slimme Regio Randstad (Living Labs)

Deze lobbythema's staan op de Europese beleidsagenda én behoren tot de provinciale taken. Deze lobbythema's zijn verder -op hoofdlijnen- beoordeeld op de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op beleid, aantrekken van financiële middelen of kennisdeling. Ten slotte zijn de lobbythema's beoordeeld op de mogelijkheid om in Randstad verband samen te werken.

In het Bestuurlijk Overleg Europa is de volgende verdeling afgesproken als bestuurlijk aanspreekpunt van de lobbythema's:

Michiel Rijsberman (prov. FL.): Toekomst Regionaal Beleid en Netwerken in de slimme Deltametropool (Urban Agenda)

Rogier van de Sande (prov. ZH) : Circulaire economie en Slimme Regio Randstad

Cees Loggen (prov. NH): Agrofood en Water

Registratienummer**1810430****Datum****3 november 2015****Auteur****A. Hubers****Afdeling/Bureau****BDO****Openbaarheid****Passief openbaar****Portefeuillehouder****Rijsberman, M.A.****Ter kennisname aan PS en
burgerleden**

Mariëtte Pennarts (prov. Utrecht): Energie en Warmte en Natuur en Milieu

PS

De notitie dient als gespreksstuk voor de beeldvormende bespreking in de Commissie Bestuur d.d. 25 november as. en de gezamenlijke bijeenkomst op 17 november van de werkgroepen Europa van de Randstad provincies. Voor Flevoland is de uitnodiging gericht aan de leden van de Commissie Bestuur.

Het doel van de bespreking in beide overleggen is te horen welke lobbythema's belangrijk gevonden worden en van PS signalen te vernemen die meegenomen moeten worden bij de uitwerking van de Randstadstrategie.

Door PS aan de voorkant van het proces te betrekken bij de totstandkoming van de strategie wordt invulling gegeven aan het actiepunt uit het Coalitie Uitvoeringsprogramma (CUP) om PS intensiever bij de Europese activiteiten te betrekken.

Vervolgproces

25/11 Cie. Bestuur: inventarisatie EU kansen Randstadprovincies en startpunt

17/11 informele bespreking, gezamenlijke PS werkgroepen Europa Regio Randstad.

Dec uitwerking strategie

2016 vaststelling GS/PS

Kanttekeningen

1.1 De gezamenlijke bespreking van de werkgroepen Europa vindt eerder plaats dan de Cie Bestuur

De commissie Bestuur is op 17 januari as. uitgenodigd door de Griffie van de provincie Utrecht voor een gezamenlijke bespreking door de werkgroepen Europa van de Randstadprovincies.

Deze datum is qua proces niet ideaal omdat de gezamenlijke bespreking een week eerder plaatsvindt dan de beeldvormende bespreking in de Commissie Bestuur d.d. 25 november as.

De Griffie van Flevoland heeft het verzoek gedaan de bespreking naar een latere datum te verzetten. Voor het geval dit niet lukt, is aangeboden om de Flevolandse delegatie die naar de gezamenlijke bijeenkomst gaat, te briefen op een soortgelijke wijze als in de Commissie Bestuur van 25 november.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
Bouwstenen voor de Randstad strategie 2016-2019	1809302	Ja

Bouwstenen voor de Randstadstrategie 2015 – 2019

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING De Randstad in Brussel	p.2
---	-----

HOOFDSTUK 1 Regio Randstad: een profielschets	p.4
--	-----

HOOFDSTUK 2 De bouwstenen

Inhoudelijke thema's

A. Agrofood	p.7
B. Circulaire economie en 'biobased' economie	p.9
C. Energie/ Warmte	p.11
D. Milieu/ Natuur	p.12
E. Water	p.14

Doorsnijdende thema's

F. Toekomst Regionaal Beleid	p.16
G. Regio Randstad: netwerken in een slimme deltametropool	p.17
H. Slim Regio Randstad	p.18

INLEIDING De Randstad in Brussel

Provinciale krachten in Brussel gebundeld

De invloed van Europees beleid op provinciaal niveau is groot. Naar schatting heeft tussen de 60% en 80% van het Europese beleid direct dan wel indirect invloed op het beleid van de Randstadprovincies. Europese regels en beleidskaders beïnvloeden de dagelijkse gang van zaken in onze provincies en dus ook in onze samenleving. Voorbeelden hiervan zijn regels over openbare aanbesteding en luchtkwaliteit en de Vogel- en Habitatrichtlijnen. Regels die direct gebods- en verbodsbepalingen inhouden, maar indirect bijvoorbeeld ook invloed hebben op de ruimtelijke ontwikkeling. De provincies zijn veelal verantwoordelijk voor de uitvoering en handhaving van deze Europese regels en beleidskaders. Daarom is er voor de Randstadsamenwerking in Brussel veel werk te doen op het gebied van beïnvloeding en belangenbehartiging ten aanzien van EU-wetgeving. Regio Randstad probeert in een vroeg stadium van de Europese beleidscyclus invloed uit te oefenen op de beleidsvorming.

De Europese Unie is een unie van lidstaten, maar de Europese regio's spelen daarin een belangrijke rol. De 28 lidstaten van de Europese Unie tellen 276 regio's die samen een gemeenschap en markt van meer dan 500 miljoen mensen vormen. Vaak is er 'massa' nodig om invloed uit te kunnen oefenen op de ontwikkeling van Europees beleid. Daarom worden functionele coalities aangegaan.

De Randstadsamenwerking in Brussel is ook zo'n functionele coalitie. Sinds 1993 werken de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland in Brussel samen onder de naam Regio Randstad. De provincies hebben de krachten efficiënt en structureel gebundeld om een grotere slagkracht en een meer uitgesproken profiel te bereiken. De werkwijze van de Europese Commissie, het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie biedt vele beïnvloedingsmogelijkheden. De Europese instellingen hebben door de jaren heen meer bevoegdheden verworven en zijn op steeds meer beleidsterreinen actief geworden met het maken van wet- en regelgeving. Regio Randstad speelt hier op in door te proberen besluitvormingsprocessen en beleidskaders te beïnvloeden. Ten grondslag aan de huidige samenwerking ligt een convenant dat in 2008 is ondertekend door de Commissarissen van de Koningin van de vier Randstadprovincies. De ervaring heeft geleerd dat samenwerking door het bundelen van krachten bij overeenkomende lobbydoelen meer effect heeft.

Ondanks de gebundelde krachten is het Regio Randstad-schaalniveau niet altijd groot genoeg. Regio Randstad probeert dan coalities aan te gaan met partijen die gelijke lobbydoelen nastreven. Zo participeerde Regio Randstad de afgelopen jaren in verscheidene thematische Europese netwerken. Een voorbeeld hiervan is het netwerk Air-quality Initiative of Regions (AIR). In het AIR-netwerk werkt Regio Randstad samen met elf andere Europese regio's om de luchtkwaliteit via Europees beleid verder te verbeteren. Een ander regionaal netwerk waarin Regio Randstad participeert, is het Peri-Urban Regions Platform Europe (PURPLE). In dit samenwerkingsverband ligt de focus op het op de Europese agenda brengen en houden van de specifieke peri-urbane thematiek (de problemen én kansen van landelijk gebied onder stedelijke druk).

Randstadstrategie in Europa

Hoewel de Randstadsamenwerking in Brussel al ruim twintig jaar bestaat, werd pas voor het eerst na de Statenverkiezingen van 2011 een Europese Randstadstrategie ter vaststelling aangeboden aan de Provinciale Staten van de vier Randstadprovincies. Via deze strategie konden Provinciale Staten de kaders en onderwerpen aangeven waarop in Randstadverband gedurende de Statenperiode zou worden samengewerkt. Hiermee werd de betrokkenheid van Provinciale Staten vergroot, terwijl ook de operationele ruimte van Gedeputeerde Staten werd vastgelegd binnen de 'black box' die Europa nog vaak is.

De Randstadprovincies werken samen op een selectief aantal lobbythema's waarbij sprake is van gedeelde belangen. Op deze manier houden we de inzet efficiënt en effectief. De ervaring leert dat de gezamenlijke lobbythema's draagvlak dienen te hebben bij de desbetreffende portefeuillehouders en de voltallige

colleges van de vier provincies. De provincies moeten het eens zijn met de gezamenlijk geformuleerde lobbydoelstelling en elkaar niet beconcurreren binnen het lobbythema.

Onze manier van samenwerken is niet onopgemerkt gebleven. Volgens de Raad voor het Openbaar Bestuur is de manier waarop wij samenwerken een goed voorbeeld voor andere provincies.

De bouwstenen voor een Randstadstrategie in Europa 2015-2019

In een intensief samenwerkingsproces tussen de vier provinciehuizen en de Randstadvertegenwoordigers in Brussel zijn de bouwstenen voor de nieuwe Europastrategie van de Randstad geïdentificeerd en uitgewerkt. Al deze thema's behoren tot de provinciale kerntaken én staan op de Europese beleidsagenda.

Ten aanzien van de manier van samenwerken geldt wat ons betreft dat de structuur op de inhoud volgt. De structuur vloeit voort uit de keuzes die worden gemaakt en de wijze waarop 'Europa' is belegd in de provinciehuizen, en hoe betrokkenen het beste kunnen samenwerken. Een punt van aandacht hierbij is dat de Randstadsamenwerking in Brussel goed gestructureerd is en ook de samenwerking tussen de Europamedewerkers in de vier provinciehuizen goed werkt en structuur heeft, maar dat de aanhaking bij Europa van de vakafdelingen per provincie en vaak ook per onderwerp verschilt. Deze organisatorische en soms ook culturele verschillen worden vanuit de Randstadsamenwerking in Brussel uiteraard gerespecteerd. Draagvlak bij bestuurders, managers en collega's is immers van groot belang om succesvolle beïnvloedingstrajecten te doorlopen en ervoor te zorgen dat een steeds meer vanzelfsprekende samenwerking en kennisuitwisseling ontstaat.

HOOFDSTUK 1 Regio Randstad: een profielschets

Introductie

Door het afnemende belang van nationale grenzen en de uitbreiding van de Europese Unie, stijgt de concurrentie tussen stedelijke regio's. Welk profiel heeft Regio Randstad binnen dit geheel? Wat zijn hierbij de uitdagingen? In dit hoofdstuk leest u daar mee over¹.

Regio Randstad

Regio Randstad is opgebouwd uit de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. Regio Randstad is niet één stad, maar een conglomeraat van grote en middelgrote steden. In recent Europees jargon gaat het om een polycentrisch stedelijk gebied. Bij elkaar hebben die steden alle voorzieningen die ertoe doen om in de wereld een rol van betekenis te spelen. Die voorzieningen behoren tot de kern van de Randstadeconomie en maken deel uit van het dagelijks leven.

Regio Randstad verschilt van de rest van Nederland door de grootschalige verstedelijking, de concentratie van economische activiteiten en kennisinstellingen, bevolkingsdichtheid, stedelijke druk op het omliggende platteland en uitdagingen ten aanzien van milieu en mobiliteit.

De sterke relatie tussen stad en platteland schept mogelijkheden voor verschillende woonmilieus, van zeer stedelijk tot dorps en maakt wonen in Regio Randstad aantrekkelijk. Echter, bevolkingsgroei en economie zetten druk op de ruimte binnen het gebied. De open ruimte heeft daar in veel gevallen onder te lijden.

Regio Randstad in Europa

In het BBSR-rapport Metropolitan areas in Europe scoort Regio Randstad, na Londen en Parijs, op de derde plaats op de lijst van Europese grootstedelijke gebieden. Niet alleen scoort de Randstad hoog, ook heeft de Randstad een evenredige verdeling van de verschillende grootstedelijke voorzieningen. Dit maakt de Randstad volgens dit onderzoek tot een metropool van wereldformaat.

Ook op de lijst van competitieve regio's in Europa doet de Randstad het goed. De provincie Utrecht staat op nummer één en ook de andere drie Randstadprovincies staan in de top 10 van deze lijst. De criteria op grond waarvan deze rangschikking wordt gemaakt zijn macro-economische stabiliteit, infrastructuur, gezondheid en opleiding.

De Randstad heeft een bevolkingsomvang van 7,9 miljoen inwoners. Tussen 2004 en 2014 was er daarbij sprake van een groei van maar liefst 5,4%. Ter vergelijking: de totale Nederlandse bevolking groeide in deze periode met 3,5%. Qua bevolkingsomvang is de Randstad nummer vier op de lijst van Europese grootstedelijke gebieden, na Parijs, Londen en het Ruhrgebied.

1. POLITIEK

In Nederland is het nationale politieke centrum niet in de hoofdstad Amsterdam gevestigd, maar in Den Haag. In Nederland hebben meer dan duizend internationale organisaties hun hoofdzetel. Het overgrote deel hiervan is gevestigd in de Randstad, met Den Haag als uitschieter. Het Internationaal Strafhof, het Internationaal Gerechtshof, Eurojust, Europol en het Joegoslavië-tribunaal zijn enkele van de bekendste voorbeelden.

2. WETENSCHAP

De Randstad is een incubator voor kennis en innovatie. De regio telt meer dan honderd kennisinstellingen, waaronder zeven universiteiten en vier universitaire medische centra. De universiteiten behoren volgens de ranking 2014 van het Centrum voor Wetenschap en Technologie Studies Leiden tot de top 100 van de wereldrangschikking.

¹ Gebruikte methodiek bij opstellen van het profiel: De methodiek die ten grondslag ligt aan het opgestelde profiel van Regio Randstad is de functie-index voor metropolen, zoals ontwikkeld door het Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung (BBSR). Deze index is gebaseerd op de aanwezigheid van vijf grootstedelijke voorzieningen/-indicatoren in de regio, namelijk politieke, economische, wetenschappelijke, transportgerelateerde en culturele voorzieningen.

Nederland staat op derde plaats van de wereldranglijst voor wat betreft het aantal aangevraagde patenten per inwoner. De top drie van sectoren in Nederland voor het aanvragen van patenten zijn: biotechnologie, medische technologie en elektrische machines. Philips, met het hoofdkantoor in Amsterdam, is een grote speler qua patentaanvragen (eerste plaats wereldranglijst voor medische technologie en elektrische machines). Dat geldt ook voor DSM, gevestigd in Delft (eerste plaats wereldranglijst voor biotechnologie).

De Randstad vertoont een stijgende lijn qua investeringen in kennis en innovatie. Deze groei vindt plaats door hogere investeringen van handelsondernemingen. Echter, op nationaal niveau blijven de investeringen in kennis en innovatie onder de Europese norm van 3% van het BBP.

Nederland is een populaire plek in de wereld voor kennisuitwisseling door middel van internationale congressen en conventies. Nederland staat op tiende plaats van de wereldranglijst voor landen en Amsterdam op de twaalfde plaats op de lijst voor steden. Rotterdam en Den Haag volgen op een gedeelde 68e plaats en Utrecht op de 159e plaats.

3. ECONOMIE

De Randstad staat, gezien als één regio, in de Europese top 20 qua Bruto Regionaal Product (BRP) per inwoner. De Randstad draagt voor de helft bij aan het Nederlandse Bruto Nationaal Product. De regio presteert qua werkgelegenheid ver boven het Europese gemiddelde en ook beter dan grotere en andere grootstedelijke gebieden zoals Parijs, Londen, de Vlaamse Ruit (het stedelijke kerngebied rond Antwerpen, Brussel, Gent en Leuven) en het Ruhrgebied. De werkgelegenheid is de laatste jaren relatief stabiel gebleven.

De belangrijkste werkgelegenheidssectoren in de Randstad zijn de publieke sector (public administration, defence, education, human health and social work activities), gevolgd door handel (wholesale and retail trade, transport, accommodation and food service activities) en op de derde plaats de dienstensector (professional, scientific and technical activities; administrative and support service activities).

Om de ruimtelijk-economische structuur in heel Nederland te versterken, ontwikkelt het Rijk in nauwe samenspraak met het bedrijfsleven, kennisinstellingen en medeoverheden een beleidsagenda over de volle breedte van het overheidsbeleid voor negen topsectoren: Water, Agro & Food, Tuinbouw en Uitgangsmaterialen, High Tech Systemen en Materialen, Life Science & Health, Chemie, Energie, Logistiek en Creatieve Industrie. Deze zogenaamde 'topsectoren' hebben allemaal een of meer clusters in de Randstad.

Qua beursgenoteerde bedrijven heeft Nederland al in 2000 ontdekt dat Europese samenwerking loont. Door de invoering van de euro konden de beurzen van Amsterdam, Brussel en Parijs zich verenigen in Euronext. Intussen verenigt deze beurs de economieën van België, Frankrijk, Nederland, Portugal en het Verenigd Koninkrijk. Euronext is de belangrijkste Europese beurs en de vierde grootste beurs in de wereld. Het hoofdkantoor bevindt zich in Amsterdam.

4. VERKEER

Toegankelijkheid is van essentieel belang voor de belangrijkste economische activiteiten in de Randstad, namelijk vervoer en handel. Maar toegankelijkheid is ook belangrijk voor de vitaliteit van de regio en het platteland. Immers, mobiliteit verbindt werk en woning.

De Randstad is de toegangspoort tot Europa. De regio is verbonden met drie Europese TEN-T-corridors: Rijnland-Alpine, Noordzee-Middellandse Zee en de Noordzee-Baltic. De Randstad heeft directe verbindingen met de grote stedelijke gebieden van het Ruhrgebied, de Vlaamse Ruit, Londen, Parijs, Frankfurt am Main, Milaan, Berlijn, Warschau en Dublin. Deze goede verbindingen met de Europese corridors verbeteren de bereikbaarheid van de Randstadprovincies, versterken de positie van het westen van Nederland als het toegangspunt voor belangrijke onderdelen van het Europese achterland, en maken de Randstad tot een aantrekkelijke plek om te werken. Om de positie van toegangspoort tot Europa te optimaliseren, investeert Nederland gericht. Voorbeelden daarvan zijn de Tweede Zeesluis in IJmuiden en de uitbreiding van de Rotterdamse haven (Maasvlakte 2).

In 2013 verwerkte Amsterdam Airport Schiphol meer dan 52 miljoen passagiers. Schiphol is de vierde grootste luchthaven van Europa, dit na Londen Heathrow, Parijs Charles de Gaulle en Frankfurt. Ongeveer 55% van deze passagiers heeft een bestemming in Europa, en 44% buiten Europa. Wat vrachtvervoer betreft voert Schiphol de lijst aan na Londen. De luchthaven behandelde 1,5 miljoen ton vracht in 2013. Slechts 7% van de vracht had zijn bestemming in Europa, 92% werd vervoerd naar plaatsen buiten Europa.

De havens binnen de Randstad verschepen samen 506 miljoen ton aan vracht per jaar. Rotterdam is met 405 miljoen ton de grootste haven van Europa. Slechts 17% van de vracht had zijn bestemming in Europa, 72% werd verscheept naar bestemmingen buiten Europa. Ook wat containervervoer betreft is Rotterdam de grootste haven in Europa.

5. CULTUUR/SPORT

Amsterdam trekt met het Rijksmuseum, het Van Gogh Museum en het Stedelijk Museum vele bezoekers. Deze drie musea staan dan ook in de top 100 van meest bezochte musea ter wereld. Amsterdam is een populaire toeristenbestemming, met 7,23 miljoen overnachtingen in 2014. Hiermee staat Amsterdam op de twaalfde plaats in de Global Top 20 Destination Cities by International Overnight Visitors. Amsterdam komt echter niet terug in de Global Top 20 Top Destination Cities by International Overnight Visitor Spend. De aantrekkingskracht van Amsterdam wordt in feite dus niet voldoende benut. Niet alleen Amsterdam wordt goed bezocht. Zo kent Rotterdam dankzij goede marketing ook een stijgend aantal bezoekers en hotelovernachtingen.

Naast musea staan ook andere attracties in de Randstad in de top 20 van dagtrips, zoals Diergaarde Blijdorp, de Keukenhof en Madurodam.

HOOFDSTUK 2 De bouwstenen

A. Agrofood

Inhoudelijk thema

Europese dimensie

De sector vervult een cruciale rol bij maatschappelijke uitdagingen op het gebied van voedselveiligheid, voedselzekerheid, duurzame energie en bio-economie. Uitdagingen die in Europa hoog op de agenda staan. De sector is zeer divers en is misschien wel het meest complexe en minst begrepen onderdeel van de Europese landbouw.

De sector staat voor grote opgaven, maar haar positie in de Europese beleidsontwikkeling is geen sterke. Momenteel wordt er wel gesproken in Europa over de toekomst van de tuinbouwsector, maar het verbeteren van de Europese wet- en regelgeving is essentieel. De komende periode zullen de volgende onderwerpen besproken worden en mogelijk omgevormd worden tot Europese kaders en/of Europese wet- en regelgeving. Het gaat bijvoorbeeld om een gelijk speelveld ten aanzien van biologisch telen en de GMO wetgeving. Ook de discussie over emissierechten is van groot belang voor de tuinbouw. Ten derde is een breed pakket aan gewasbeschermingsmiddelen nodig voor de tuinbouw, als ook een flexibele elektriciteitsbehoefte (denk aan geothermie, warmtenetten en warmte uitwisseling).

De sector is een belangrijke schakel in het cluster gericht op de internationale handels- en draaischijffunctie van sierteelt- en voedselproducten en hierdoor van groot belang voor de internationale concurrentiepositie van Europa.

Provinciale dimensie

De belangrijkste concentratie van de tuinbouw en de uitgangsmaterialen is gevestigd in de stedelijke omgeving van de Randstad. Regio Randstad is leidend in duurzame innovatie van voedselproductie en sierteelt onder glas. De Randstad is bij uitstek het schaalniveau om aandacht voor de sector in Brussel te vragen.

Vijf greenports, waar o.a. de hele keten én de logistieke verbindingen vertegenwoordigd zijn, liggen in Noord- en Zuid-Holland. En juist omdat de tuinbouwsector verbindingen legt met initiatieven in andere sectoren is het ook voor Flevoland en Utrecht van belang hier samen op te trekken. Voor deze provincies denken we aan de voedselvisie van Amsterdam en gezonde voeding / voedselinnovatie in Utrecht (o.a. in relatie tot Food Valley). Voor Flevoland ligt de nadruk ook op de aardappelteelt, voornamelijk geconcentreerd rondom Almere.

Beïnvloedingsmogelijkheden

1 via netwerken:

De mogelijkheden tot beïnvloeding liggen in een actieve rol in Europese netwerken, netwerken gericht op en gelieerd aan de tuinbouw, zoals ERIAFF en het PURPLE netwerk, maar ook ERRIN kan als instrument dienen.

2 via beleidsbeïnvloeding:

In de netwerken wordt kennis en ervaring gedeeld en de knelpunten in wet- en regelgeving voor de ontwikkeling van een excellente tuinbouwsector besproken en de lobby acties voorbereid.

3 Ook zoekt men partners binnen de netwerken om aanvragen te doen bij Europese fondsen, zoals Horizon 2020, via deelname aan de new Knowledge and Innovation Communities (KICs). De provincies hebben een faciliterende rol met betrekking tot de zichtbaarheid van de tuinbouwsector in Europa. De samenwerking met de greenports is van groot belang als onderdeel van het ruimtelijk-economisch dossier.

Samenwerkingsmogelijkheden

Zoals boven aangegeven is de tuinbouwsector voornamelijk geconcentreerd in de stedelijke omgeving van de Randstad en legt de sector verbindingen met andere sectoren. Voor de provincie Utrecht is de tuinbouwsector geen beleidsspeerpunt, wel liggen er verbindingen met het cluster gezonde voeding / voedselinnovatie en voor Flevoland valt te denken aan de gezamenlijke thema's in MRA verband.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedings mogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Hoog	Hoog	Gemiddeld	Gemiddeld (voor Noord- en Zuid-Holland groot belang, voor Flevoland gemiddeld belang en voor Utrecht gering belang)

B. Circulaire economie en 'biobased' economie

Inhoudelijk thema

Strategisch belang in Europese context

Het onderwerp staat op de agenda van de Europese Commissie. Europa pleit in de Europa 2020-strategie voor slimme en groene groei, gebaseerd op innovatie en duurzaamheid. De EC komt naar verwachting eind 2015 met een nieuwe strategie voor de circulaire economie, dit in de plaats van de huidige mededeling die vooral sectoraal gericht is op afvalmanagement en recycling. De nieuwe insteek zal een meer integraal karakter hebben waarin onder meer via systeeminnovaties de bronnen energie, water, voedsel en land met elkaar worden verbonden. Op dit moment loopt er een consultatieronde van de Europese Commissie voor belanghebbenden over circulaire economie. Het Europees Parlement is een groot voorstander van snelle, concrete en ambitieuze stappen op het gebied van circulaire economie en grondstoffenefficiëntie.

Strategisch belang in provinciale context

Regio Randstad wil een duurzame, concurrerende en leefbare Europese topregio zijn en zet daarom in op een integrale benadering voor het versnellen van de transitie van een lineaire, fossiele economie naar een bio-economie en uiteindelijk een grondstoffenefficiënte circulaire economie. Daarbij streeft Regio Randstad ernaar:

1. Grondstoffen zo hoogwaardig mogelijk in te zetten in de waardenketen: afval en reststromen zijn grondstoffen voor hoogwaardige circulaire en biobased producten.
2. Fossiele grondstoffen zoveel mogelijk te vervangen door 2de en 3de generatiebiomassa (niet-fossiel).
3. Het via systeeminnovaties bevorderen van een grondstoffenefficiënte samenleving.

Beïnvloedingsmogelijkheden op beleid, aantrekken EU fondsen en kennisdeling

In de notitie bouwstenen zijn voor dit thema mogelijkheden geïdentificeerd om de lobby te richten op:

1. Beleidsbeïnvloeding door meer Europese en beter op elkaar afgestemde maatregelen om de industrie en bedrijvigheid te stimuleren. Dit kan o.a. gedaan worden door het wegnemen van Europese en juridische- en administratieve belemmeringen om nieuwe toepassingen mogelijk te maken.
2. Toegang tot fondsen voor steunmaatregelen voor toegepast onderzoek, innovatie en markttoepassingen.
3. Kennis en samenwerking. Om de gewenste transitie te versnellen, zet Regio Randstad in op het benutten van Europese netwerken voor kennisuitwisseling en interregionale samenwerking.

Concrete activiteiten in het kader van deze lobby kunnen zijn:

1. Beleidsbeïnvloeding: het bepleiten van een Roadmap voor circulaire economie met een hoger ambitieniveau, inclusief bijvoorbeeld een kwantitatieve doelstelling voor het aandeel grondstoffen voor de chemie en brandstoffen dat in 2030 'groen' dient te zijn;
2. Fondsen: het aanboren van fondsen voor toegepast onderzoek, innovatie en markttoepassingen en het in kaart brengen van calls en partnersearches;
3. Kennis en samenwerking: het initiatief van RegioRandstad (Provincie Zuid-Holland) voor een Biobased Economy Pilot binnen het Vanguard Initiative verder uitwerken en tot stand brengen met andere partnerregio's.

Samenwerkingsmogelijkheden op Regio Randstad niveau

Het belang van circulaire economie verschilt per provincie. In Noord-Holland liggen er mogelijkheden op het gebied van hergebruik van reststromen uit de industrie en de havens en de productie van biologische grondstoffen in de tuinbouw. Zuid-Holland is onderdeel van de Biobased Delta en richt zich op de vergroening van de chemie, plantenstoffen uit de tuinbouw en innovatie in het midden- en kleinbedrijf. Voor Flevoland liggen de mogelijkheden vooral in de productie en het (her)gebruik van biobased grondstoffen. In Utrecht is circulair bouwen een belangrijk thema.

Op basis van een eerste inventarisatie van samenwerkingsmogelijkheden op de terreinen 'beïnvloeding regelgeving', 'gebruik van Europese fondsen' en 'kennis en samenwerking' blijkt dat er voldoende

raakvlakken zijn voor gezamenlijk optrekken in Randstadverband. De activiteiten binnen de verschillende provincies zijn redelijk complementair, waardoor er bij samenwerking grotere stappen gezet kunnen worden dan individueel mogelijk zou zijn. Dit heeft te maken door het feit dat ketens vaak over provinciegrenzen heengaan.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedings mogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Hoog	Gemiddeld/Hoog	Hoog	Gemiddeld/Hoog (voor Utrecht gering belang)

C. Energie/ Warmte

Inhoudelijk thema

Europese dimensie

De uitvoering van de kaderstrategie voor energie en toekomstgericht beleid inzake klimaatverandering staat hoog op de Europese agenda. Hierbij gaat het om vier lijnen: 1. Vorming van een volledig geïntegreerde Europese energiemarkt, 2. Verbeteren van energie-efficiëntie als bijdrage aan de matiging van de energievraag, 3. Het koolstofarm maken van de economie, 4. Onderzoek, innovatie en concurrentievermogen. Het totale beleid rondom energie is gevat in de 'Energy Union'.

De komende jaren zal vooral de implementatie van de Energie Unie in de lidstaten en de regio's aan de orde zijn. Niettemin verdient het aanbeveling de ontwikkelingen op de voet te volgen, in het bijzonder het eventueel ter beschikking komen van nieuwe financieringsregelingen. Ook eventuele profilering en het uitwisselen van goede/slechte voorbeelden zal door Europa op diverse manieren aan de orde zijn. Deze activiteiten kunnen waarschijnlijk in HNP-verband worden uitgevoerd.

Provinciale dimensie

De ambities van de provincies hebben betrekking op het verduurzamen van de energievoorziening, met als inzet het leveren van een substantiële bijdrage aan de opwekking op nationaal niveau van 14% duurzame energie in 2020 en 16% in 2023. Dit betekent o.a. inzet op slimme energienetwerken, schone(r) vervoer en experimenten/innovaties.

Daarnaast worden er diverse projecten gestart om een bijdrage te leveren aan de Energie Unie en geven de provincies input op allerlei consultaties en reviews.

Beleidsbeïnvloeding, het aantrekken van EU fondsen of het delen van kennis dan wel profilering

Gedurende de jaren is het nog noodzakelijk lobby te voeren ten aanzien van de transitie van centrale naar decentrale opwekking en ervoor te zorgen dat middelen die er zijn voor energietransitie worden benut door en in de regio. Mogelijke fondsen die benut kunnen worden zijn Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), PlattelandsOntwikkelingsfonds (POP), Interreg, Horizon2020 en de Europese Investeringsbank (EIB). We participeren in European Regions Research and Innovation Network (ERRIN) vnl Klimaat- en Energie groep, het Vanguard Initiative, Intergroup Climate Change, Sustainable Development and Biodiversity van het Europees Parlement en de Conference of Maritime Peripheral Regions (CPMR) om met andere regio's de energietransitie en de uitdagingen van de regio's onder de aandacht te brengen.

Samenwerkingsmogelijkheden

Om de doelen te realiseren is het nodig dat partijen samenwerken. In de Regio Randstad gebeurt dat volop op verschillende niveau's (bv warmteprogramma's Noord- en Zuid-Holland, windenergie, 'living labs', smart grids en afstemming over tracés). Alle coalitieprogramma's zetten in op de energietransitie, waarbij duurzame en hernieuwbare energie de economie van de Randstad moet versterken. Het gebruik willen we veranderen en de energiebehoefte beperken.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedings mogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Hoog	Hoog	Groot	Groot

D. Milieu/Natuur

Inhoudelijk thema

Europese dimensie

De komende jaren speelt:

Natuur

In 2011 heeft de Europese Commissie besloten tot een midterm evaluatie van de EU-biodiversiteitsstrategie 2020. Deze vindt plaats in 2015 en heeft onder meer betrekking op het Natura 2000 pakket. De planning hiervan is nog niet duidelijk. Tevens vindt in 2015 de Fitness Check van de Habitat- en Vogelrichtlijn plaats. Hiervoor is een digitale stakeholdersconsultatie geweest in de zomer. De uitkomsten zullen in het najaar van 2015 worden bekend gemaakt.

De Europese Commissie en publieke opinie willen niet tornen aan de uitgangspunten van het Europees natuurbeleid. De verwachting is dat lidstaten deze trajecten zullen aangrijpen om voorstellen te doen voor aanpassingen in de uitvoering van het EU-beleid en met name het Natura2000-beleid. In Europa valt "natuurbeleid" onder "milieu". Behandeling van dit thema is dan ook in de Milieucommissies van het Comité van de Regio's en het Europees Parlement.

Rijk (EZ en I&M) en IPO hebben afgesproken dat zij in beide trajecten zo veel mogelijk samen acteren richting Brussel.

Milieu

Europese besluitvorming over de herziening van de NEC Richtlijn (nationale emissieplafonds) loopt door de komende jaren. De nieuwe emissieplafonds gaan op zijn vroegst in in Nederland in 2025: een verdere verlaging van de Nationaal emissieplafonds is een aantal jaren geleden al afgesproken om de uitstoot meer in lijn te brengen met de normen die de WHO voor de gezondheid wenselijk acht,

Niet wetgevend document (een Mededeling) over implementatie van de Kader Richtlijn Water met aanbevelingen aan Nederland om de waterkwaliteit te verbeteren, in het bijzonder in relatie tot de agrarische sector,

Op dit moment in de pauzestand gezet, maar vanaf 2016 mogelijk in besluitvorming:

- een Europees initiatief voor het reguleren van milieu-inspecties (lobby IMPEL-netwerk),
- geluidswetgeving.

Schone mobiliteit en luchtkwaliteit:

- Om de emissieplafonds te halen in de Randstad is een goed Europees bronbeleid onontbeerlijk. We hebben dan ook baat bij ambitieuze normen voor schoner transport. Er is Europese wetgeving in voorbereiding voor niet-voor de weg bestemde voertuigen (denk aan schepen, maar ook tractors en treinen) en er wordt gesproken op raadsniveau over meer betrouwbare testcycli voor euro-normering van dieselauto's.

Provinciale dimensie

Zorg voor een gezonde leefomgeving en de omringende natuur behoren tot kerntaken van de provincies.

Beïnvloedingsmogelijkheden

Op het terrein van Milieu en Natuur zijn weinig nieuwe wetgevingsvoorstellen te verwachten. Wel loopt de besluitvorming door op de dossiers luchtkwaliteit en natuur en wellicht de komende jaren op geluid, milieu inspecties en water. Het accent ligt op de Europese Energie Unie en op herziening, of een fitness-check, van bestaande milieuwetgeving. De meeste kansen liggen dan ook in duurzame ontwikkeling in relatie tot (duurzame) energie en mobiliteit: energietransitie, schoon en slim transport, met name binnenvaart.

Tijdig inspelen op de nieuwe NEC Richtlijn (met ingang van 2025) met lagere plafonds.

Alertheid op EU-wetgeving gericht op industrie en ondernemingen is nodig ten aanzien van duurzaamheidsaspecten.

Samenwerkingsmogelijkheden

De knelpunten op het gebied van luchtkwaliteit/gezondheid doen zich vooral in en rond de grote steden voor. Regio Randstad is een van de meest verstedelijkte gebieden van Europa. Het is in het belang van Regio Randstad om een juiste balans te vinden tussen wonen, werken en recreëren. Een gezonde leefomgeving én herstel en verbetering van de omringende natuur maken deel uit van een internationaal aantrekkelijk vestigingsklimaat.

Een gezonde, duurzame stedelijke ontwikkeling met behoud/herstel van natuurwaarden behoort tot de grootste uitdagingen van de Randstad.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedingsmogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Gemiddeld	Hoog	Gemiddeld	Hoog

E. Water

Inhoudelijk thema

Europese dimensie

In 2016 hebben alle lidstaten hun evaluatie van de Kaderrichtlijn Water ingeleverd. Er zal dan gekeken worden wat er gewijzigd moet worden aan de KRW. Nederland heeft al een mededeling van de Europese commissie ontvangen over de KRW: 1. Beter aangeven wat het effect van de maatregelen is, 2. Meer ambitie tonen bij het realiseren van de doelen, 3. Meer aandacht voor diffuse emissies uit de landbouw. Diverse richtlijnen zullen de komende jaren op de agenda staan van de Europese Commissie, oa een mededeling over de Richtlijn OverstromingsRisico's, de REFIT van de Drinkwaterrichtlijn: verkennen beleidseffectiviteit, gezondheidseffecten, opties etc. en het vervolg op de consultatie naar hergebruik van water (Blueprint Water).

Provinciale dimensie

De provincies hebben allemaal veel aandacht voor schoon en voldoende zoet water, zowel oppervlaktewater als drinkwater. Water heeft invloed op veel andere dossiers zoals het landbouwbeleid, natuurbeleid en Agrofood/Greenports en thema's als innovatie, circulaire economie, energie/klimaat, mobiliteit, urban agenda en bodem.

Kaderrichtlijn Water: intensieve landbouw en bodemdaling in veenweidegebieden bemoeilijken het realiseren van de doelstellingen. De mededeling van de EC voor de lidstaat slaat natuurlijk door richting de provincies en waterschappen. Samen zullen we een oplossing moeten vinden tot 2027.

Drinkwater: gedurende het EU-voorzitterschap van Nederland zal er aandacht zijn voor thema Gezondheid van de mens en de natuur, in het bijzonder de drinkwaterproblematiek.

Hergebruik: is een onderdeel van de circulaire economie en zal daarin ook verder opgepakt moeten worden.

Beleidsbeïnvloeding, het aantrekken van EU fondsen of het delen van kennis dan wel profilering

Beleidsbeïnvloeding: lobby t.a.v. conflict tussen EU-regelgeving (KRW en Natura2000) en het principe 'one out, all out'.

EU-fondsen: mogelijk te gebruiken fondsen voor projecten Plattelandsontwikkelingsfonds (POP), EFRO, ERDF.

Netwerken: participeren in European Innovation Partnership (EIP) Water en EIP Agri, European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry (ERIAFF) netwerk, Comité van de Regio's, nationale netwerken.

Samenwerkingsmogelijkheden

Water heeft vooral veel invloed op andere onderwerpen en dossier. Elke provincie heeft te maken met het belang van waterveiligheid en voldoende schoon water. Van belang om het onderwerp mee te nemen in de samenwerking op andere thema's en dossiers.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedings mogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Middel	Middel	Middel	In samenhang met andere thema's veel mogelijkheden

F. Toekomst Regionaal Beleid

Doorsnijdend thema

Strategisch belang in Europese context

De belangrijkste Europese kaders voor het Europees regionale beleid worden gevormd door de Europese meerjarenstrategie 2020 en het cohesiebeleid. EC-voorzitter Jean-Claude Juncker wil komen tot een algemene economische (en monetaire) unie.

Via het cohesiebeleid worden diverse regionale projecten ondersteund en/of mogelijk gemaakt en investeringen gedaan ten behoeve van de markt.

De Europese meerjarenstrategie 2020 richt zich op groei van werkgelegenheid, innovatie, onderwijs, sociale samenhang en klimaat/energie. De structuurfondsen vormen van oudsher een belangrijk onderwerp van de EU agenda. De beleidsontwikkeling vanuit de EU richt zich de komende tijd met name op de voorbereiding voor de volgende programmaperiode voor de structuurfondsen 2021-2027 en het vervolg op de Europese groeistrategie (EU2020) voor de periode na 2020. Omdat de beleidsontwikkeling helemaal aan het begin van de beleidscyclus staat is er nog geen nadere invulling van de agenda bekend.

Strategisch belang in provinciale context

Regionale economie is een kerntaak van provincies. Provincies hebben een faciliterende rol met betrekking tot de uitvoering van het Regionaal Beleid. De structuurfondsen en het cohesiebeleid vormen belangrijke financiële instrumenten voor Regionaal Beleid.

Regionale input voor de meerjarenstrategie 2020 is belangrijk in het kader van 'multi-level governance' (de uitwerking en toepasbaarheid van beleid voor provincies).

Nauw verwant aan het thema regionale economie is het thema mobiliteit. De Randstad dient competitief te blijven en niet achteruit te gaan in concurrentiekracht. Om die reden is het belangrijk om bottlenecks in mobiliteit en infrastructuur weg te nemen. Door de groei van het stedelijk netwerk in de Randstad is er een grote vraag naar schoon en slim transport, bijvoorbeeld in de vorm van meer openbaar vervoer en snelle verbindingen tussen steden. De Connecting Europe Facility/TEN-T is een motor voor betere Europese verbindingen voor personen- en vrachtovervoer en draagt bij aan de vermindering van CO₂-uitstoot.

Beïnvloedingsmogelijkheden op beleid, aantrekken EU fondsen en kennisdeling

De structuurfondsen zijn voor regio's van oudsher een klassiek lobbythema.

In de notitie Bouwstenen Europa strategie Regio Randstad zijn de volgende mogelijkheden van beleidsbeïnvloeding geïdentificeerd:

1. Positiebepaling en voorbereiding op de discussie over het structuurfondsenprogramma 2021-2027;
2. Positiebepaling en voorbereiding op het vervolg van de Europese groeistrategie. In het bijzonder aandacht vragen voor innovatie bij het MKB, koolstofarme economie en stedelijke ontwikkeling;
3. Regionaal beleid en de Randstedelijke dimensie op de agenda houden van verschillende spelers binnen de Europese Unie;
4. Deze posities inbrengen in het Nationaal Hervormingsprogramma.

De lobby zal o.m. worden gevoerd via het Comité van de Regio's, meer in het bijzonder de Commissie COTER, de lidmaatschappen van de politieke fracties en de samenwerking in het huis Nederlandse Provincies (HNP).

Op het gebied van mobiliteit kan een eventuele lobby worden gericht op Europese voorzieningen waarmee de connectiviteit tussen internationale hubs kan worden verbeterd, op een sterke vrachtkorridor in zuidelijke en oostelijke richting, op duurzame ontwikkeling van de havens en op een schonere binnenvaart. Het thema mobiliteit heeft niet alleen een relatie met regionale economische ontwikkeling, maar ook met het thema milieu.

Samenwerkingsmogelijkheden op Regio Randstad niveau

De lobby op Europees regionaal Beleid is relevant van de vier Randstad provincies.

Het lobbythema staat ook op de agenda van de Europese IPO samenwerking in het HNP.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedings mogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Hoog	Hoog	Gemiddeld	Hoog

G. Regio Randstad: netwerken in een slimme deltametropool

Doorsnijdend thema

Strategisch belang in Europese context

De Europese Commissie heeft in 2014 een consultatie uitgezet over "The urban dimension of EU policies – key features of an EU Urban Agenda." De uitkomsten van deze consultatie zijn in juni 2015 gepresenteerd door de Commissaris voor Regionaal Beleid en Stedelijke Ontwikkeling. Essentie van de uitkomst is dat er "iets" moet gebeuren, zonder dat dit leidt tot nieuw Europees beleid. Inmiddels zou de Commissie met het idee spelen om voor de aanpak van problemen in polycentrische stedelijke regio's een instrument te ontwikkelen dat vergelijkbaar is met de macro regionale strategieën die o.a. voor de Baltische Zee en het Donaugebied zijn vastgesteld.

Intussen werkt het Ministerie van BZK aan zowel een nationale Agenda Stad als een Europese Agenda Stad. Die laatste zou zijn hoogtepunt moeten beleven tijdens een informele Ministersconferentie tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap. De aandacht gaat vooral uit naar het eerder en beter betrekken van steden (en stedelijke regio's) bij Europese beleidsvorming en naar better regulation (eenvoudiger, beter uitvoerbaar).

Strategisch belang in provinciale context

Stedelijke regio's met een kritische massa van vijf tot tien miljoen inwoners zijn de sleutel voor het adresseren van maatschappelijke opgaven. Voor de Randstad kan een 'stedelijke' strategie, evenals het schaalniveau binnen een multi-level governance aanpak toegevoegde waarde hebben. De uitdaging waar de Randstad voor staat is om de groei te versterken in kennisgebieden en sectoren waar in bedrijven en kennisinstellingen kunnen uitblinken. Daarbij speelt de kwaliteit van de leefomgeving een cruciale rol.

Beïnvloedingsmogelijkheden op beleid, aantrekken EU fondsen en kennisdeling

Via het European Innovation Partnership Smart Cities & Communities probeert de EC samen met andere partijen oplossingen te vinden voor economische uitdagingen rond innovatiekracht en leefbaarheid van de steden. Het Europees Parlement heeft een Urban Intergroup. Het Comité van de Regio's heeft in 2014 een advies vastgesteld "Naar een integrale benadering van de steden in de Europese Unie."

De inhoud van een eventuele Urban Agenda is nog onzeker. Een ontwikkeling in de richting van multi-level governance, al dan niet gekoppeld aan een verschuiving van middelen in de richting van het stedelijk gebied past Regio Randstad, mits er genoeg aandacht blijft voor het peri-urbane gebied. Het is daarom van belang dat Regio Randstad de ontwikkelingen nauw volgt en beïnvloedt.

Samenwerkingsmogelijkheden op Regio Randstad niveau

De verstedelijkte provincies Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland besteden in hun coalitieprogramma's veel aandacht aan de verstedelijking en de kansen en bedreigingen die daaruit voortvloeien. Het coalitieprogramma van Flevoland geeft specifiek aandacht aan twee uitvoeringsprogramma's: Almere 2.0 en RijksRegioprogramma Amsterdam Almere Markermeer (RRAAM) die een duidelijke urbane dimensie hebben.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedingsmogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Hoog	Hoog	Gemiddeld	Hoog

H. Slimme Regio Randstad

Doorsnijdend thema

Europese dimensie

Living labs, omgang met bottom-up initiatieven en beleidsinnovatie zijn voor Europa van groot belang. De Commissie en andere Europese regio's zoeken naar geslaagde voorbeelden van nieuwe rol van overheid in de veranderende samenleving. Zo heeft bijv. Amersfoort veel Europese belangstelling ervaren voor hun beleidsinnovaties (burgerparticipatie en het betrekken van een triple helix). In het kader van Europa 2020 bieden de Innovatie-Unie (inclusief Horizon 2020 en innovatiepartnerschappen) en de Digitale Agenda een context waarbinnen creatieve en slimme (triple helix) beleidsinnovatie plaats kan vinden, bijvoorbeeld in het geval van living labs (proeftuinen). Ook betrokkenheid van het midden- en kleinbedrijf en publiek-private partnerschappen zijn sleutelwoorden in dit verband. In de periode 2015-2019 zullen de Europa 2020 vlaggenschipinitiatieven kritisch tegen het licht gehouden worden.

Provinciale dimensie

Regio Randstad kan zich in Europa presenteren (aan de Europese instellingen en aan andere regio's) en profileren als een living lab voor maatschappelijke transities. Dit omvat een aantal concrete fysieke proeftuinen in de provincies, ruimtelijk ingebed in een goed werkend innovatiesysteem.

Beïnvloedingsmogelijkheden

Er zijn kansen voor profilering. We kunnen de in de Randstadprovincies geteste innovaties tonen aan Europa, bijv. door een aantrekkelijk beeldverhaal opstellen van de diverse living labs uit de Randstad. De proeftuinen kunnen leiden tot vervolgexperimenten of tot een marktintroductie. Daarmee kan ook een exportartikel ontstaan. Via deze opschaling kan worden bijgedragen aan het oplossen van de maatschappelijke uitdagingen in de EU.

Samenwerkingsmogelijkheden

De vier Randstadprovincies hebben veel te bieden aan Europa, zowel ieder voor zich als gezamenlijk, wat beleidsinnovatie, bottom-up initiatieven, living labs e.d. betreft. Globaal gezien zijn er de volgende accenten:

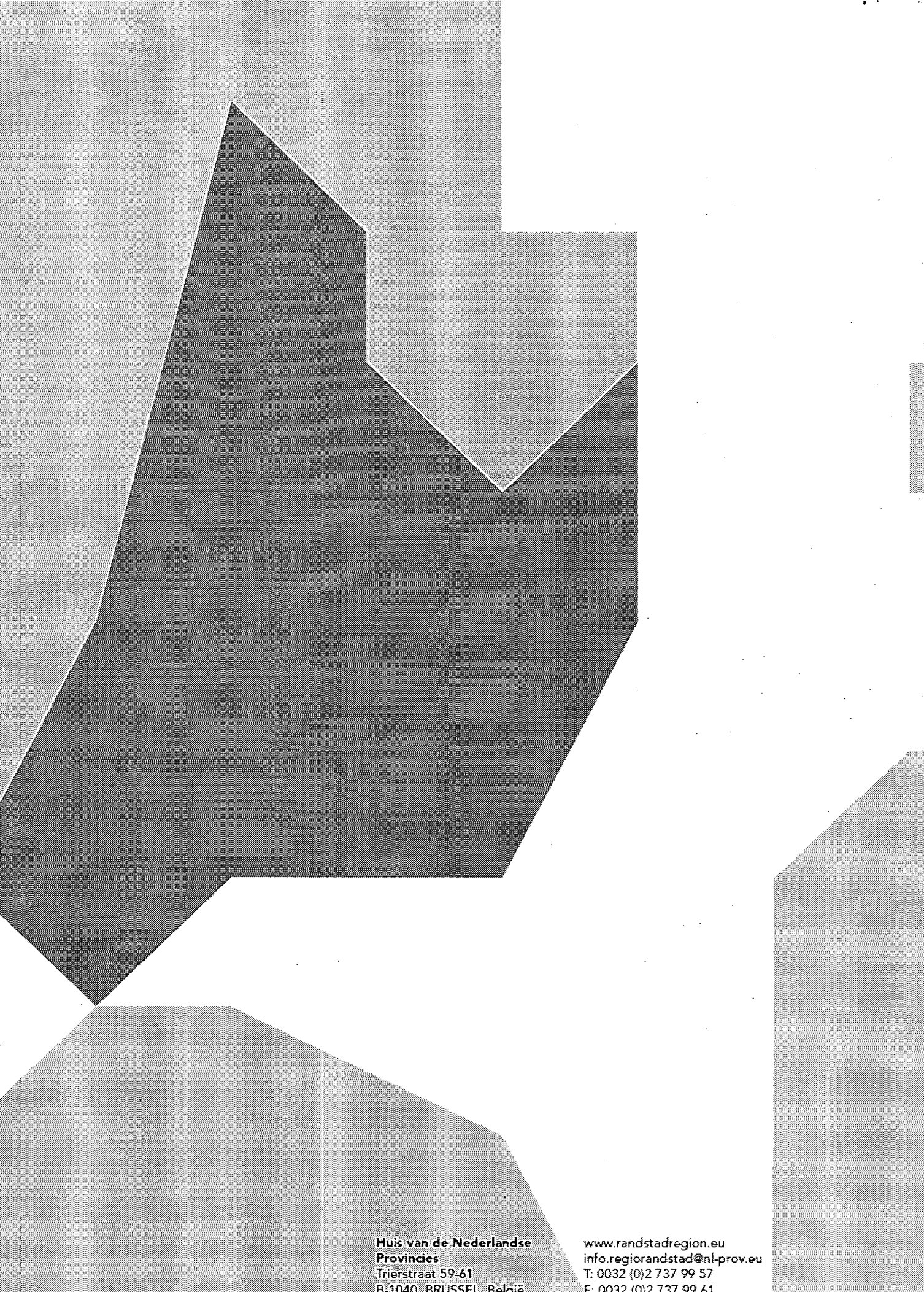
Noord-Holland: Focus op energiebesparing en duurzame opwekking in de gebouwde omgeving, energiebesparing in de industrie (onder meer ontwikkelen van warmtenetten), duurzame mobiliteit, duurzame glastuinbouw (onder meer gebruik van geothermie), biobased/circulaire economie.

Zuid-Holland: Focus op groene chemie, biobased/circulaire economie, energiebesparing (onder meer ontwikkelen van warmtenetten), schone en slimme mobiliteit, slimme steden, veilige delta, voedselzekerheid en -veiligheid en gezond ouder worden.

Flevoland: Focus vooral op landbouw, energie en zorg. Voorbeelden zijn: Proeffabriek NLR, Field lab Composieten Emmeloord, ACRRES, Praktijkcentrum Plant en Omgeving, Testopstelling windturbines, Kenniscentrum AgroFood & Ondernemen/Green Design Center, Field lab Sensorfarming Dronten i.o., Werkplaats Floriade, High Containment Unit, Zorginnovatiefabriek.

Utrecht: Focus op innovaties voor gezondheid en duurzaamheid, Healthy Urban Living, slimme energienetwerken (smart grids), 0-op-de meter, water/adaptatie aan klimaatverandering.

Strategisch belang in EU context	Strategisch belang in provinciale context	Beïnvloedings mogelijkheden	Samenwerking Regio Randstad
Gemiddeld	Hoog	Gemiddeld	Gemiddeld

**Huis van de Nederlandse
Provincies**
Trierstraat 59-61
B-1040 BRUSSEL, België

www.randstadregion.eu
info.regiorandstad@nl-prov.eu
T: 0032 (0)2 737 99 57
F: 0032 (0)2 737 99 61